

Wij kunnen — en dit moge als besluit gelden voor het theoretisch gedeelte van ons betoog — twee benaderingswijzen onderscheiden binnen het sociaal-wetenschappelijk onderzoek van de boodschappen van de massamedia : een meer 'kwantitatieve' en een meer 'kwalitatieve'. De boodschapsanalyst zal dan ook steeds de beperkingen, die aan elk van beide benaderingswijzen zijn verbonden, moeten in acht nemen. Het is dan ook noodzakelijk dat hij steeds vragen blijft stellen doorheen gans de analyse en dat hij dus op een kritische wijze tewerk gaat. Vervolgens — en dit is tot op dit ogenblik onvoldoende beklemtoond — hebben we kunnen vaststellen dat het zopas genoemde onderscheid de boodschappen zelf niet in twee kampen verdeeld, maar dat de 'categorische', 'representatieve' en 'instrumentale' terug te vinden zijn in elke boodschap, wellicht in een verschillende dosering. Dat wil zeggen dat (aspecten van) beide benaderingen in elke analyse zullen thuishoren. Het gemaakte onderscheid is dus geen absolute scheiding, maar een onderscheiding binnen elke boodschap (analyse).

In het tweede gedeelte werd een analyse gemaakt van de 'Zaak - Zie'. De reacties in de geschreven pers op de geruchten dat De Standaardgroep zich met Zie-Magazine zou gaan inlaten werden onderzocht. Daarbij werden steeds aanknopingspunten gezocht in de theorie. Bovendien werden een aantal technieken (cfr. supra) op hun praktische bruikbaarheid in het domein van de studie van de massacommunicatie onderzocht.

Het zou ons andermaal te ver leiden uitvoerig in te gaan op de behandelde materie. Laat ons toe enkel de hypothese te citeren : zij schijnt het onderzoek te kunnen trotseren. In de veronderstelling dat de publieke opinie zich meer en meer bewust wordt van de openbare functie die de massamedia in de maatschappij vervullen — en dus een persconcentratie als een achteruitgang wordt beschouwd in het recht op informatie — zullen vooral de grootste partijen, temeer omdat zij zich het sterkst bedreigd voelen, en die niets met een persconcentratie te maken hebben, als verdedigers van de persvrijheid optreden en een persconcentratie het sterkst veroordelen (dit was in onze analyse het geval voor Het Volk, De Rode Vaan, Volksgazet, Het Laatste Nieuws en, wat de publicitaire groepen betreft, voor de Belgische Dagbladunie en de Unie van de Socialistische Bladen) in tegenstelling tot de partij(en) die de persconcentratie nastreeft(-ven) (Gazet van Antwerpen en vooral De Standaard, samen Groep 1).

Bibliografie

(1) BERELSON, B., *Content Analysis in Communication Research*, Glencoe, 1952. De fundamenteel relativerende visie waaruit dit werk geschreven is - het moet toegegeven dat die later niet altijd is terug te vinden - ondersteunt onze opvatting dat het even verwerpelijk is Berelson en 'zijn' 'content analysis' (die hij zelf slechts beschouwt als één analyseoptiek naast andere) op te hemelen als op de brandstapel te plaatsen : «Content analysis, as a method, has no magical qualities, you rarely get out of it more than you put in, and sometimes you get less. In the last analysis there is no substitute for a good idea» (o.c., p. 198).

(2) Wij vermelden o.m. :

BERELSON, B., o.c.

POOL, Ithiel de Sola, e.a., *Trends in Content Analysis*, Urbana, 1959.

GEORGE, A. L., *Quantitative and Qualitative Approaches to Content Analysis*, Urbana, 1959.

OSGOOD, C. E., e.a., *The Measurement of Meaning*, Urbana, 1957.

LASSWELL, H. D., *Why Be Quantitative ?*, in BERELSON, B. en JANOWITZ, M., *Reader in Public Opinion and Communication*, New York, 1966.

SILBERMANN, A., *L'Analyse de Contenu Systématique*, in *Techniques de Diffusion Collective*, Brussel, 1962, nr. 7-8.

ANNE VAN ISEGHEM

Typologie van de muzieksoorten.

Onderzoek naar het gebruik van bepaalde Indelingen van de Muziek voor het Communicatieonderzoek.

Licentiaatsverhandeling, Fac. Soc. Wet., Leuven 1972, 136 blz.

(Promotor : G. Persoons)

Algemeen kunnen wij zeggen dat de muziek een sociaal fenomeen is.

Sociaal, in de eerste plaats omdat ze humaan is ; zij heeft een eigen rol te spelen en een eigen zending te vervullen : muziek wordt niet meer voorbehouden voor een kleine groep uitverkoren toehoorders, zij wordt publiek, populair.

Sociaal, in de tweede plaats omdat ze communicatie is tussen componist, vertolker en toehoorder. Door haar eigen natuur en structuur wordt de essentie van de muziek meer en meer «gemeenschap». Muziek creëert «sociabiliteit», die op zichzelf een ander sociaal fenomeen is. Allerlei groeperingen komen tot stand, zoals koren, instrumentale ensembles, muziek-associaties en discussiegroepen, publiek in concertzaal, verenigingen van discofielen, toehoorders van een bepaalde radiouitzending, enz. Waar de muziek gisteren nog «individu» was, wordt ze nu «massa» (1) Door de snelle ontwikkeling van de massamedia komt de muziek in ieders bereik. Zij vult een groot deel der radio- en televisieprogramma's en beslaat grotendeels het repertoire van de fonoplaat. Het is dan ook niet te verwonderen dat de muziek dikwijls het onderwerp wordt van communicatieonderzoeken, vooral bij inhoudsanalyses van de media.

Er werd vastgesteld dat de resultaten van dergelijke onderzoeken soms zeer moeilijk te vergelijken is. De voornaamste oorzaak hiervoor is de grote verwarring die bestaat in de gebruikte indeling van de muziek.

Het meest populair en oppervlakkig onderscheid dat dagelijks gemaakt wordt, is de drievoudige indeling van de muziek in zgn. «Ernstige» of «Klassieke» Muziek, zgn. «Lichte» of «Moderne» of «Ontspannings-» Muziek, en «Folklore-» Muziek.

Maar zodra de muziek om de ene of andere reden moet ingedeeld worden, stellen wij vast dat deze indeling onvolledig en onbruikbaar is.

Door de muziktheoretici worden tal van indelingen voorgesteld. De composities worden gegroepeerd en verzamelingen worden gebruikt om de indelingen aan te duiden. Deze indelingen worden gemaakt volgens verschillende normen, o.a. naar vorm, bezetting, inhoud, enz. Soms wordt één classificatiesysteem zelfs opgesteld volgens verschillende normen. Het gebeurt dikwijls dat om dezelfde groepen werken aan te duiden, verschillende verzamelingen gebruikt worden en omgekeerd.

Hierbij komt nog dat de indelingen verschillend geïnterpreteerd worden naargelang het publiek waartoe men zich richt (2).

Rekening houdend met deze moeilijkheden, hebben wij in deze verhandeling onderzocht hoe de muziek ingedeeld wordt door mensen die hun indeling afstemmen op het dagelijks gebruik en «verbruik» van muziek, alsook welke indelingen in feite gekend en gebruikt worden door de eigenlijke «verbruikers».

Uit voorafgaande onderzoeken (3) blijkt dat hoe groter en diverser de populatie is van een onderzoek, hoe diffuser en meer

verwarrend de gemaakte indelingen zijn. Daarom hebben wij ons in deze verhandeling beperkt tot de indelingen gemaakt door drie «aktieve kleingroepen» (4); in de «Ernstige» of zgn. «Klassieke» Muziek, nl.

- a) de indelingen gemaakt door bibliothecarissen ten behoeve van het publiek van muziekbibliotheken;
- b) de indelingen gemaakt door muziekuitgevers ten dienste van muziekvertolkers;
- c) de indelingen gemaakt door de verbruikers zelf, nl. de discofielen of muziek liefhebbers.

I. De analyse van bestaande data, nl.

- a) In het eerste hoofdstuk onderzochten wij handleidingen voor het classificeren van partituren en literatuur over muziek in een muziekbibliotheek, alsook Universele Classificatiesystemen.
- b) In een tweede hoofdstuk raadpleegden wij catalogussen van muziekuitgeverijen.

Wij onderzochten telkens:

- welke normen gebruikt worden om de classificaties te maken;
- welke indelingen gemaakt worden;
- welke verzamelingen gebruikt worden om de indelingen aan te duiden en welke composities onder deze verzamelingen gerangschikt worden.

II. Op basis van de indelingen gemaakt onder a) en b), hebben wij een enquête opgesteld, om na te gaan of deze indelingen werkelijk gekend en gebruikt worden door de dagelijkse verbruikers van muziek. Wij hebben deze enquête gericht tot discofielen of muziek liefhebbers, die regelmatig platen aan de discotheek ontlenu.

Tot besluit hebben wij in een vierde en laatste deel de indelingen gemaakt door bibliothecarissen, muziekuitgevers en discofiel-muziek liefhebbers vergeleken, om zo tot een overzicht te komen van de indelingen en de verzamelingen die in de praktijk voorkomen, teneinde een lijst van de bekende en gebruikte indelingen in de zgn. «Ernstige» of «Klassieke» Muziek op te stellen, bruikbaar voor het Communicatieonderzoek.

Uit de verschillende analyses konden wij besluiten dat:

— In de handleidingen en Universele Classificatiesystemen (5) de meeste classificaties gebeuren volgens SUBORDINATIE (6), en volgens hoofdzakelijk vijf NORMEN of CRITERIA: BEZETTING, VORM, INHOUD en PERIODEN IN DE MUZIEKGESCHIEDENIS.

De indelingen naar GENRE worden gelijkgesteld met indelingen naar Bezetting, Vorm en Inhoud.

— De Muziekuitgevers, om hun catalogussen op te stellen, uitsluitend indelingen naar SUBORDINATIE maken en volgens vier verschillende normen of criteria, nl. naar BEZETTING, VORM, INHOUD en PERIODEN IN DE MUZIEKGESCHIEDENIS.

(ADVERTENTIE)

elk merk heeft zijn biezondere voordelen...

*
kwaliteit
prijs

*
waarborg
service

PHILIPS

*
de volledigste
keuze

heeft ze alle samen!

*kwaliteit/onvergelijkbare prijs
*waarborg en naverkoopdienst over de gehele wereld
*de volledigste keuze toestellen die ontworpen zijn voor uw vrije tijd, uw comfort en beantwoorden aan uw eisen van het betere levensgevoelen:

Televisietoestellen, stereo- en Hi-Fi ketens, elektrofonen, platenspelers, platen, bandopnemers, radio's, autoradio's, Philicorda, al de huishoudtoestellen (grote en kleine), toestellen voor uw gezondheid en uw schoonheid, elektronisch speelgoed, computers, kantoormachines, lichtornamenten en alle lampen.

PHILIPS N.V. de Brouckèreplein 2 - Brussel 1

135/2742 H 3

Het grootste belang wordt nochtans gehecht aan de classificaties naar BEZETTING, d.w.z. de classificaties van de muziek per instrument. Deze catalogussen zijn nl. vooral gericht op praktische bruikbaarheid. Wie een instrument bespeelt en een partituur zoekt, zal zich meestal in de eerste plaats richten tot de composities voor zijn instrument geschreven. Zo is het te verklaren dat alle indelingen aan een Hoofdingeling (7) naar bezetting worden ondergeschikt.

— Door de discofiel-muziek liefhebbers die de enquête beantwoordden (8), de indelingen vooral naar JUXTAPOSITIE (6) gemaakt worden.

Wij stelden ook vast dat de indeling naar GENRE, gelijkgesteld wordt met indelingen naar bezetting, Vorm, Inhoud en Perioden in de Muziekgeschiedenis. In tegenstelling met de werkwijze van de bibliothecarissen gebeurt deze gelijkstelling niet systematisch met een of meer welbepaalde normen. De normen worden door-eengemengd en het gebruik ervan schijnt zelfs zeer diffuus te zijn. Deze enquête liet ons niet toe duidelijk uit te maken hoe discofielen «muzieksoort of muziekgenre» omschrijven of wat ze er juist onder verstaan.

Door vergelijking van de resultaten van deze drie onderzoekingen, hebben wij een lijst opgesteld van de meest voorkomende indelingen naar Genre of Soort, door de bibliothecarissen, muzikuitgevers en discofielen gebruikt.

Wij stelden vast dat er verschuivingen zijn in de gemaakte indelingen, afhankelijk van de onderzochte populaties. Daarbij liet de enquête niet toe een grondige inhoudsanalyse te maken van de gebruikte indelingen. Wij hebben geprobeerd met enkele vragen van de enquête een inhoudsanalyse van enkele indelingen te maken, maar dit volstaat niet om van een grondige inhoudsanalyse te spreken. Niettemin heeft het ons toegelaten enkele nuttige gegevens te verzamelen.

SAMENVATTEND kunnen wij zeggen dat :

— Kamermuziek, Ballet, Lied, Opera, Operette, Oratorium, Cantate en Religieuze Muziek als muziekgenres worden gebruikt en bekend zijn.

Concerto, Symfonie, Orkestmuziek en Symfonische Muziek zijn als muziekgenres of soorten bekend en worden gebruikt. De enquête heeft ons niet toegelaten de exacte inhoud van deze termen of indelingen te achterhalen.

— Koorwerken, Instrumentale, Vocale en Wereldlijke Muziek worden als muziekgenres beschouwd door de classificatiesystemen voor muziekbibliotheken, maar schijnen door de discofiel-muziek liefhebbers veel minder als dusdanig aangezien te worden. Een nieuw onderzoek zal moeten uitwijzen of deze indelingen al dan niet bruikbaar zijn, en welke composities onder deze indelingen gegroepeerd kunnen worden.

— Sonate en Muziek voor + de naam van het Solo-Instrument worden alleen door de discofielen als genre beschouwd. Ook hier zal een ander onderzoek moeten uitwijzen of deze indelingen voldoende gekend en in feite bruikbaar zijn.

Wat deze lijst betreft mogen wij in feite niet spreken van een van een «Typologie» van de muzieksoorten. Wij beschouwen deze verhandeling eerder als een aanzet tot het opstellen van een typologie. Daarom stellen wij voor bij wijze van besluit, dat op basis van bovenstaande lijst een nieuw onderzoek zou ingesteld worden, dat in de eerste plaats een INHOUDSANALYSE van de verschillende indelingen zou zijn. Zodat de muzieksoorten of genres die gekend en gebruikt worden, duidelijk zouden kunnen omschreven worden.

Voor het communicatieonderzoek, evenals voor alle andere onderzoekingen in verband met muziek, zou het ook nuttig kunnen

zijn te weten in hoever het gebruik van de indelingen en de interpretatie ervan, afhankelijk zijn van de samenstelling van de ondervraagde populatie. Daarom zou dit onderzoek moeten gericht worden tot een breder publiek, gedifferentieerd volgens Algemene en Muzikale Opleiding, leeftijd, taal, sociale status, enz.

Een gelijkaardig onderzoek zou ook kunnen ingesteld worden voor de «Ontspanningsmuziek» en de «Folklore-Muziek».

Verwijzingen

(1) SILBERMANN, *Les Principes de la Sociologie de la Musique*, Genève-Paris, Librairie Droz, 1968 (vertaald uit het Duits 1957).

(2) PORTE, J., *Problèmes posés par une étude par sondage radio-phonique*, in *Cahiers d'Etudes de Radio-Télévision*, Paris, n° 3/4, 1956.

(3) O.a. Onderzoek naar de respectieve rol van dagbladers, radio en T.V. bij de informatie van het publiek.

Representatieve steekproef gedaan in 1967 bij de Vlaamse bevolking tot 21 jaar, door het Centrum voor Communicatiewetenschappen.

(4) ENGEL, H., *Soziologie der Musik*, in *Die Musik in der Geschichte und Gegenwart*, Kassel-Basel, Bärenreiter, 1955.

(5) De onderzochte handleidingen zijn van zeer verschillende waarde. Ze zijn eveneens verschillend wat de volledigheid van de uitwerking betreft. Wij hebben alle handleidingen geanalyseerd die wij gevonden hebben, omdat de opzoeking ervan niet zonder moeite is verlopen. Tenslotte vonden wij de meeste handleidingen in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, in de afdeling Musicologie.

(6) De classificatiesystemen die de muziek indelen in HOOFD- en NEVENINDELINGEN (7) en dus VERZAMELNAMEN gebruiken om de verschillende indelingen aan te duiden, hebben wij classificaties naar SUBORDINATIE genoemd.

De classificatiesystemen die alle muzieksoorten AFZONDERLIJK rangschikken, en waar alle indelingen dus evenveel belang hebben, hebben wij classificaties naar JUXTAPOSITIE genoemd.

(7) Met HOOFDINDELINGEN of CATEGORIEËN bedoelen wij de voornaamste indelingen van elk classificatiesysteem, die aan geen andere indelingen zijn ondergeschikt.

(8) Deze enquête werd uitgevoerd bij de leden van Vlaamse discotheken van het land, in de periode april-oktober 1971, nl. in de afdelingen van de Nationale Discotheken van Antwerpen, Gent en Leuven en in de Stedelijke Discotheek van Oostende.

In totaal werden 196 bruikbare vragenlijsten verzameld, nl. 33 te Oostende, 19 te Antwerpen, 57 te Leuven en 86 te Gent.

Het aantal vragenlijsten in de verschillende discotheken uitgedeeld en terugbezorgd was grotendeels afhankelijk van de medewerking van het personeel van de discotheken.